ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Προτιμοῦν τὴ μοναξιά

διαρκῶς περισσότεροι ἄνθρωποι

Δημιουργεῖται «κοινωνία ἐλευθέρων ἀνθρώπων»;

ΠΕΙΡΑΜΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΑΜΒΟΥΡΓΟ. Μιὰ νέα ἐπιδημία ἁπλώνεται. Ὁλοένα καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι προτιμοῦν νὰ ζοῦν μόνοι. Διασπᾶται λοιπὸν ἡ κοινωνία τῶν ζευγαριῶν; Σχηματίζεται ἐκεῖ ὅπου προηγούμενα ἐπικρατοῦσε ἡ κοινωνία τῆς οἰκογένειας, μιὰ νέα κοινωνία τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν ὁ καθένας χωριστά; Πρέπει μήπως ν' ἀνησυχοῦμε γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ὕπαρξης τοῦ ἀνθρώπινου γένους;

Ἡ κοινωνία μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ χωρισμένα ἀνδρόγυνα. Τὴν πραγματικότητα αὐτὴ δὲν ἀποδεικνύουν μόνο οἱ ἐπίσημες στατιστικές. Ἂν ὑπῆρχαν ἀναγγελίες διαζυγίων, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς γάμους οἱ ἐφημερίδες θὰ γέμιζαν ἀπ' αὐτές.

ΜΙΚΡΗ ΜΕΙΟΨΗΦΙΑ

Κι' ὅμως ἂν πάρουμε σὰν μέτρο τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν μόνοι τους ἀποτελοῦν μιὰ μικρὴ μειοψηφία. Στὴ Δυτικὴ Γερμανία π.χ. μόνο τὸ 1)4 τῶν νοικοκυριῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕνα ἄτομο. Εἶναι ὅμως, γεγονὸς, πὼς ἀμφισβητοῦνται ὁλοένα καὶ περισσότερο οἱ παραδοσιακὲς μορφὲς συμβίωσης, ἰδιαίτερα ἀπὸ ἕνα ὁλοένα αὐξανόμενο ἀριθμο ἀνθρώπων μέσης ἡλικίας.

Ὁ Καναδὸς καθηγητὴς Ε. Σόρτεβ στὸ βιβλίο του «Ἡ γέννηση τῆς σύγχρονης οἰκογένειας» ἐπιβεβαιώνει πὼς βρισκόμαστε στὴν ἀποσύνθεση τῆς οἰκογένειας — κύτταρο, ποὺ ἔπαψε νὰ παίζει καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς τὸν ρόλο ποὺ ἔπαιζε κάποτε, ἐξασφαλίζοντας τὴν ἐπιβίωση στὰ μέλη της.

Μέσα στὶς νέες συνθῆκες ἡ μορφὴ αὐτὴ τῆς οἰκογένειας ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιά, μετατρέπεται σ' ἀπολιθώματα, ἡ τουλάχιστον χάνει τὴν ἀξία της σὰν συνδετικὸς κρίκος ἀνάμεσα στὶς γενιές.

Τὸ ἴδιο περίπου συμβαίνει, καὶ μὲ τὸν θεσμὸ τοῦ γάμου. Ἡ ἀποτυχία καὶ ἡ λύση τοῦ γάμου δὲν ἀποτελεῖ πιὰ στίγμα, ἀλλὰ μιὰ πιθανὴ δυνατότητα. Τὰ αἴτια τῆς κρίσης τοῦ θεσμοῦ εἶναι πολλά. Ὁ Σόρτεβ ἀναφέρει σὰν κύρια τὴν «ἐντατικοποίηση τῆς ἐρωτικῆς ζωῆς τοῦ ζευγαριοῦ» καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γυναῖκες ἔχουν ἀποκτήσει οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ λύνουν ἀνεπιθύμητους δεσμούς. Ἡ κρίση ἐπιτείνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδημιακὰ ἀναπτυσσόμενη ἀνασφάλεια ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀποδιάρθρωση τοῦ παραδοσιακοῦ δόλου τῆς γυναίκας καὶ τοῦ ἄνδρα.

Ὅλα αὐτὰ ὁδηγοῦν ἀναγκαστικὰ στὴν ἀναζήτηση ἐναλλακτικῶν λύσεων στὶς μορφὲς ζωῆς, στὶς κομμοῦνες, ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ σύγχρονη μορφὴ τῆς παλιᾶς «μεγάλης οἰκογένειας», στοὺς «ἀνοικτοὺς γάμους» χωρὶς ἀποκλειστικότητες, ἢ ἁπλᾶ σὲ «λογικοὺς δεσμοὺς ἀνὰ δύο» ὅπου τὴ θέση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσίωσης παίρνουν ἡ «ἐπικοινωνία» καὶ «ἡ λειτουργοῦσα σεξουαλικὴ σχέση».

ΚΑΜΙΑ ΠΡΟΟΔΟΣ

Μ' αὐτὲς τὶς προσπάθειες, δὲν σημειώθηκαν ὅμως πρόοδοι. Στὶς περισσότερες κομμοῦνες ἀναπαράγονται οἱ ἴδιες συγκρούσεις ποὺ ἔλπιζαν ν' ἀποφύγουν οἱ δραπέτες τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Καὶ ὁ «ἀνοικτὸς γάμος» μόνο σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις ἀποδεικνύεται «λογικὸς δεσμός».

Ὑπάρχουν ὅμως ρεαλιστικὲς ἐναλλακτικὲς λύσεις στὴν οἰκογένεια καὶ στὸ ζευγάρι; Τέτοιες λύσεις δὲν φαίνονται στὸν ὁρίζοντα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν προκαλεῖ ἀπορία. Οἱ κοινωνικοὶ κανόνες ποὺ καθόριζαν ἑκατοντάδες χρόνια τὸν ρόλο τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς οἰκογένειας, δὲν λειτουργοῦσαν μόνο περιοριστικὰ ἀλλὰ καὶ καθοδηγητικά. Ἡ ἀφαίρεση αὐτῆς τῆς καθοδηγητικῆς βοήθειας προσφέρει σήμερα στοὺς νέους μιὰ περισσότερο ὑποθετικὴ ἔλευθερία, ποὺ τῆς προκαλεῖ περισσότερη ἀνασφάλεια, παρὰ εὐτυχία.

Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα. Κι' ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀπαιτήσεις τῆς νέας ἰδεώδους μορφῆς συμβίωσης, ἀντιδροῦν ὑποχωρώντας στὴ μοναχικὴ ζωή.

Ὁ τρόπος αὐτὸς μᾶς γίνεται ἐναλλακτικὴ μορφὴ ζωῆς, γιατὶ ἄλλες λύσεις ἢ δὲν ὑπάρχουν ἢ δὲν εἶναι ρεαλιστικές.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Ἡ ὑλοποιούμενη ἐναλλακτικὴ λύση στὴ συμβίωση κατὰ ζευγάρι, ποὺ ἔχει καὶ τὶς μεγαλύτερες προοπτικὲς ἐπιτυχίας, δὲν εἶναι οὔτε οἱ κομμοῦνες, οὔτε οἱ «ἀνοικτοὶ γάμοι» μὲ τὶς ἀνταλλαγὲς τῶν συζύγων, ἀλλὰ ἡ μοναχικὴ ζωή.

Ἀκόμα βέβαια ἀποτελοῦν μειοψηφία ὅσοι ὀσκιμάζουν αὐτὸν τὸν τρόπο ζωῆς, ἀλλὰ μιὰ μειοψηφία τόσο ἰσχυρή, ὥστε νὰ δημιουργεῖ μιὰ τάση στὴν ἐξέλιξη τῶν δυτικῶν βιομηχανικῶν χωρῶν.

Στὴν Ἀμερικὴ ἡ τάση αὐτὴ ἔχει γίνει ἀντιληπτὴ ἀπὸ καιρό. Στὴ χώρα αὐτὴ ζοῦν μόνοι τους τὰ 21,5 ἀπὸ τὰ 215 ἑκατομμύρια ποὺ ἀποτελοῦν τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ τὸ 21% τοῦ συνόλου τῶν νοικοκυριῶν. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ μιὰ μειοψηφία. Ἀποφασιστικὴ σημασία ὅμως ἔχει μὲ πόση ταχύτητα αὐξάνεται ἡ μειοψηφία αὐτή. Ἂς ἀρκεστοῦμε μόνο σ' ἕνα στοιχεῖο. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀμερικανῶν ἡλικίας κάτω τῶν 35 ἐτῶν ποὺ ζοῦν μόνοι αὐξήθηκε ἀπὸ τὸ 1970 ὡς τὸ 1977 κατὰ 135%.

Στὴ Δυτικὴ Γερμανία ἡ διαδικασία αὐτὴ ἔχει προχωρήσει ἀκόμη περισσότερο. Στὰ 1977 ἀπὸ τὰ 24.1 ἑκατ. νοικοκυριὰ τῆς χώρας, τὰ 70 ἑκατ. ἢ τὸ 29,2% ἦταν νοικοκυριὰ ἑνὸς ἀτόμου.

Ἐδῶ ὅμως τελειώνουν οἱ ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὶς δύο χῶρες.

Στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ὅσοι ζοῦν μόνοι δὲν καθορίζονται μὲ σαφήνεια σὰν μιὰ ἰδιαίτερη κοινωνικὴ κατηγορία. Στὶς ΗΠΑ, τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά. Ἐδῶ ἡ μοναχικὴ ζωὴ ἔχει ἀποκτήσει τὸν προσδιορισμός της. Ἡ λέξη «ΣΙΝΓΚΛΕ» δὲν περιγράφει ἁπλὰ τὴν κατάσταση ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ εἶναι ἕνας καθιερωμένος χαρακτηρισμὸς γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση ἑνὸς ἀτόμου. Στὴν Ἀμερική, οἱ «ΣΙΝΓΚΛΕΣ» εἶναι μιὰ κοινωνικὴ ὁμάδα καθορισμένη κοινωνιολογικὰ μὲ σχετικὴ ἀκρίβεια, οἰκονομικὰ σημαντική, μὲ τὰ δικά της μπάρ, καὶ τὴν ἰδιαίτερη προτίμησή της γιὰ σπίτια κοντὰ στὸ κέντρο τῶν πόλεων.

Ἡ διαφήμιση τῆς δίνει ἰδιαίτερη προσοχή, ἀκόμα καὶ οἱ βιομηχανίες κονσερβῶν καὶ φαγητῶν σὲ πακέττα, κατασκευάζουν εἰδικὰ μεγέθη γιὰ ὅσους ζοῦν μόνοι.

Δέν ὑπάρχει ἕνα ἰδιαίτερο μοντέλο ἢ τὸ πρότυπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ζεῖ μόνος. Ὑπάρχουν παραδείγματα π. χ. γνωστῶν προσωπικοτήτων ποὺ ὁ καθένας ὅμως ἔχει ἐπιλέξει τὸν τρόπο αὐτὸ ζωῆς γιὰ διαφορετικοὺς λόγους.

Περισσότερο ἀντιπροσωπευτικὴ εἶναι ἴσως μία ἔρευνα τοῦ περιοδικοῦ «Σπῆγκελ», ποὺ περιορίζεται βέβαια στὴ Δυτικὴ Γερμανία, γιὰ τὰ κίνητρα, τὰ αἰσθήματα καὶ τὴ διαμόρφωση τῆς ζωῆς ἐκείνων ποὺ ζοῦν μόνοι. Σύμφωνα μὲ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἔρευνας:

—Μόνο τὸ 50% ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ζοῦν μόνοι, ἔχουν ἐπιλέξει ἐλεύθερα μὲ τὴ θέλησή τους αὐτὸν τὸν τρόπο ζωῆς. Οἱ ὑπόλοιποι ὑποχρεώθηκαν νὰ ζοῦν ἔτσι.

—Ὅσοι ρωτήθηκαν, βρίσκοιν τὴ μοναχικὴ ζωή, τότε μόνο θετική, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν δυνατότητα ἐπαφῆς μὲ ἄλλους ἀνθρώπους.

—Ἡ πλειοψηφία τῶν ἐρωτηθέντων διατηρεῖ σεξουαλικὲς σχέσεις ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μιὰ κριτικὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὰ ἄτομα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουν αὐτὴ τὴ σχέση. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ προοπτικὴ τοῦ κοινοῦ μέλλοντος μὲ τὰ ἄτομα αὐτά, εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη.

—Οἱ περισσότεροι ἀπ' ὅσους ρωτήθηκαν, τὰ 3)4 περίπου, δὲν θέλουν νὰ μείνουν μόνοι τους, ὅταν γεράσουν.

Ἡ ἔρευνα, καταλήγει στὸ γενικὸ συμπέρασμα πὼς ἡ μοναχικὴ ζωή, σὰν ἐναλλακτικὴ μορφὴ ζωῆς, δὲν ἀποτελεῖ διαμαρτυρία ἐναντίον τῆς συμβίωσης, ἀλλὰ περισσότερο ἕνα πείραμα. Ὅσοι ζοῦν μόνοι, δὲν εἶναι ἀπὸ θέση ἀρχῆς ἄτομα ποὺ ἐπιζητοῦν τὴν ἀπομόνωση, ἀλλὰ πειραματιστές. Πειραματίζονται στὴ βάση τῶν προσωπικῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν παρατηρήσεών τους, μὲ μιὰ μορφὴ συμβίωσης «γιὰ προχωρημένους».

Ὁ γάμος δὲν εἶναι σίγουρα γιὰ τοὺς «SINGLES» ποὺ ζοῦν ἐθελοντικὰ μόνοι, μιὰ ἐπιθυμητὴ μορφὴ συμβίωσης.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς θεωροῦν τὴ συμβίωση χωρὶς τὸ πιστοποιητικὸ γάμου σὰν μιὰ πιθανὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐναλλακτικὴ μορφὴ τῆς ζωῆς ποὺ ψάχνουν νὰ βροῦν.

Ἂν θεωρήσουμε αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μόνοι σὰν πειραματιστὲς μιᾶς συμβίωσης «γιὰ προχωρημένους», τότε πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς ἔχουν συμβάλει οὐσιαστικὰ στὸν καθορισμὸ τοῦ «ἐλεύθερα αἰωρούμενου ζευγαριοῦ». Ὁλοένα καὶ περισσότεροι καθιερώνουν μιὰ ἐκδοχὴ τῆς σχέσης «ἀνὰ δύο» ποὺ δὲν εἶχε γίνει ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ζευγαριῶν, στὴν ὁποία ζοῦμε. Τὴ δυνατότητα τῆς συμβίωσης, ἀλλὰ σὲ χωριστὰ σπίτια. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ «Σπῆγκελ» ἀποδεικνύεται ὅτι πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μόνοι ἀποδέχονται αὐτὴν τὴ λύση, γιατὶ ἔτσι ἐξασφαλίζεται στὸ χῶρο ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ σύντροφο.

Ἡ Σιμὸν ντὲ Μπωβουάρ—κι' ἴδια ἀκολούθησε αὐτὸ τὸ δρόμο—εἶπε κάποτε γι' αὐτὸ τὸ θέμα, πὼς ὅταν ἕνα ζευγάρι π ου ἔχει δεσμευθεῖ νομικὰ μὲ τὸ γάμο, διατηρεῖ κοινὸ νοικοκυριό, τότε ἡ γυναίκα παίζει παρ' ὅλα αὐτά, τὸ ρόλο τῆς γυναίκας, κι' ἔτσι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἀπὸ τὴ συζυγικὴ σχέση.

Ὁ Ζὰν Πὼλ Σάρτρ καὶ ἡ Σιμὸν ντὲ Μπωβουάρ, ποὺ εἶναι ζευγάρι ἀπὸ δεκαετίες χωρὶς νὰ παντρευτοῦν, δὲν ἔζησαν π οτὲ μαζὶ στὸ ἴδιο σπίτι, παρὰ μόνο στὰ ξενοδοχεῖα ὅταν ταξίδευαν. Καὶ αὐτὸ ἦταν γιὰ τὴ σχέση τους, ποὺ ὁ Σάρτρ τὴν ὀνομαλεῖ καὶ σήμερα «τὴν τελειότερη σχέση», σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῆς Σιμὸν ντὲ Μπωβουὰρ «σημαντικότερο ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν εἴμασταν παντρεμένοι». Αὐτὸ ποὺ μετράει εἶναι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐλευθερίας, ποὺ διατηρήσαμε στὴν καθημερινότητα».

Στὶς οἰκονομικὰ ἀνεπτυγμένες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, αὐξάνεται συνεχῶς τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν μόνοι, ποὺ ἀρνοῦνται τὴν οἰκογενειακὴ καὶ τὴ συζυγικὴ ζωή, καὶ πειραματίζονται μὲ νέες μορφὲς συμβίωσης. Ποιὰ εἶναι τὰ κίνητρα ποὺ τοὺς ὁδηγοῦν σ' αὐτὸ τὸν τρόπο ζωῆς; Πῶς αἰσθάνονται καὶ τί ἐπιδιώκουν ζώντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο; Ποιὸ ἐναλλακτικὸ τρόπο ζωῆς προτιμοῦν;

ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Τὰ προικισμένα παιδιὰ

ἀποτελοῦν εὐλογία ἢ πρόβλημα;

Πνευματικὰ γκέτο, φυτώρια μιᾶς αὐριανῆς ἀριστοκρατίας

ΟΙ «ΑΛΙΕΙΣ ΕΓΚΕΦΑΛΩΝ» ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ

ΠΑΡΙΣΙ. Τὰ ἐξαιρετικὰ προικισμένα παιδιὰ εἶναι εὐλογία ἢ πρόβλημα; Αὐτὸ τό... πρόβλημα τὸ ἀντιμετωπίζουν καθημερινὰ γονεῖς, ποὺ εἶχαν τὴν εὐτυχία ν' ἀποκτήσουν ἕνα παιδὶ μὲ ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένη νοημοσύνη, τὸ ἀντιμετωπίζουν ἔκπαιδευτικοί, ποὺ ἔχουν τὴν τύχη ν' ἀριθμοῦν κάποιο ἐξαιρετικὰ προικισμένο παιδὶ ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς τους, τὸ ἀντιμετωπίζουν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ ποὺ ὁ βαθμὸς νοημοσύνης τους βρίσκεται πολὺ πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ 100 — ποὺ εἶναι ὁ βαθμὸς τῶν κοινῶν θνητῶν, τὸ μελετοῦν καὶ τὸ ἀναλύουν οἱ ψυχολόγοι, ἀλλὰ λύση δὲν βρέθηκε ἀκόμη.

Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ μὲ σιγουριὰ πὼς εἶναι πλεονέκτημα νὰ ἀνήκεις σὲ μιὰ ὁμάδα ἐκλεκτῶν τοῦ πνεύματος, μιὰ ποὺ ἔτσι ἐντάσσεται αὐτόματα σὲ μιὰ «μειονότητα». Κι' ὅπως ὅλοι ξέρουμε, οἱ μειονότητες δὲν εἶναι ποτὲ εὐτυχισμένες.

Οἱ γονεῖς παιδιῶν μὲ δείκτη νοημοσύνης πάνω ἀπὸ 150 ἢ 160 εἶναι συνήθως αὐτοὶ ποὺ ὑποφέρουν περισσότερο, καθὼς ἀνακαλύπτουν μὲ τὸν καιρὸ πὼς τὸ «παιδὶ — θαῦμα» τῆς προσχολικῆς ἡλικίας γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχαν ἀρχίσει νὰ καμαρώνουν, δὲν εἶναι μόνο τὸ παιδὶ ποὺ ἀπαντάει εὔστοχα στὶς δύσκολες ἐρωτήσεις ποὺ τοῦ βάζουν οἱ μεγάλοι δὲν εἶναι τὸ παιδὶ ποὺ ἀφομοιώνει γνώσεις μὲ ἀπίστευτη ταχύτητα καὶ δείχνει πρώιμη πνευματικὴ ὡριμότητα. Εἶναι ταυτόχρονα τὸ παιδὶ ποὺ θὰ ἀντιμετωπίσει προβλήματα μόλις πάει σχολεῖο.

Συνήθως, τὰ ἐξαιρετικὰ προικισμένα παιδιὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ «βαριοῦνται» στὸ σχολεῖο. Καθὼς ἀφομοιώνουν ταχύτατα αὐτὰ ποὺ διδάσκει ὁ δάσκαλος, ἢ τὰ ἔχουν μάθει πολὺ πρὶν πᾶνε στὸ σχολεῖο, δὲν ἔχουν τί νὰ κάνουν στὴν τάξη, παρασύρονται σὲ δικές τους σκέψεις, δὲν παρακολουθοῦν κι' ἂν ὁ δάσκαλος τὰ συλλάβει σὲ μιὰ τέτοια στιγμὴ ἀπροσεξίας θὰ τοὺς καταλογίσει ἔλλειψη προσοχῆς, ἔλλειψη συγκεντρώσεως καὶ ἂν δὲν ἔχει καταλάβει ὅτι ἔχει νὰ κάνει μὲ ἕνα παιδὶ ἀνώτερης νοημοσύνης, μπορεῖ νὰ τοῦ καταλογίσει.... πνευματικὴ τεμπελιά.

Οἱ συμμαθητὲς, πάλι σπάνια μποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ ἕνα τέτοιο παιδί, ποὺ εἶναι συνήθως ἀφηρημένο, ποὺ δὲν μετέχει στὰ παιχνίδια τῶν ἄλλων μὲ προθυμία, ποὺ παίρνει μεγάλους βαθμοὺς χωρὶς νὰ σκάει στὸ διάβασμα. Ἔτσι, σύντομα θὰ τὸ χαρακτηρίσουν «ἀκατάδεχτο» καὶ καμιὰ φορά, μὲ τὴ σκληρότητα τῆς πολὺ νεαρῆς ἡλικίας, μποροῦν νὰ τὸ κατατάξουν στὰ «βλαμμένα». Τὸ ἴδιο τὸ προικισμένο παιδί, καθὼς δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τοὺς συμμαθητές του, καταφεύγει στὴ συντροφιὰ τῶν μεγάλων μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ συζητήσει καὶ νὰ συνεννοηθεῖ, ἀλλὰ ἀνακαλύπτει πὼς τὴν ὥρα ποὺ θέλει νὰ παίξει δὲν ἔχει τὴ συντροφιὰ τῶν συνομηλίκων του. Αἰσθάνεται μοναξιὰ καὶ καταφεύγει στὸ διάβασμα βιβλίων ποὺ ξεπερνοῦν κατὰ πολὺ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἡλικίας του ἢ στὴ λύση δύσκολων μαθηματικῶν προβλημάτων κι' ἔτσι μεγαλώνει τὸ χάσμα ποὺ τὸ χωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιά.

Ὅσο γιὰ τοὺς δασκάλους, συχνὰ εὔχονται νὰ μὴν ἔχουν στὴν τάξη τους ὑπερπροικισμένα παιδιά, γιατὶ δὲν ξέρουν τί νὰ τὰ κάνουν οὔτε πῶς νὰ τοὺς φερθοῦν οὔτε πῶς νὰ διατηροῦν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸ μάθημα χωρὶς νὰ προχωρήσουν γιὰ χατήρι τους τόσο ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει τὸ μάθημα ἡ ὑπόλοιπη τάξη. Ἀλλὰ δὲν εἶναι οἱ δάσκαλοι μόνο ποὺ εὔχονται νὰ μὴ βρεθοῦν μπροστὰ σὲ παιδιὰ μὲ ἐξαιρετικὰ ὑψηλὸ βαθμὸ νοημοσύνης. Οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς αὐτῶν τῶν φαινομένων ὁμολογοῦν πὼς θὰ προτιμοῦσαν ἕνα παιδὶ μὲ «φυσιολογικὴ» νοημοσύνη, ποὺ νὰ παίζει «φυσιολογικὰ» νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας του καὶ νὰ μὴ σκέπτεται τὴ ἐξίσωση τοῦ Ἀϊνστάϊν ὅταν τὰ ἄλλα παιδιὰ ἀρχίζουν νὰ σκέπτονται τὰ κορίτσια...

ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ «ΕΛΙΤ»;

Στὶς περισσότερες περιπτώσεις τὰ παιδιὰ ποὺ γεννήθηκαν μὲ ἐξαιρετικὰ πνευματικὰ χαρίσματα, θὰ βροῦν τὴν εὐτυχία μέσα σὲ κάποιο σπουδαστήριο ἢ σὲ κάποιο ἐρευνητικὸ ἐργαστήριο καὶ θὰ βοηθήσουν στὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ποὺ τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲν θὰ φτάσουν πουθενά: τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν ἀπὸ νωρὶς ἡ ἀπόσπασή τους ἀπὸ τὸ περιβάλλον τους, ἡ ἀδυναμία τους νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὰ περιβάλλουν, τὰ ὁδηγοῦν σὲ ψυχικὸ «σπάσιμο» ὅπου συντρίβονται καὶ οἱ πνευματικὲς τους δυνάμεις.

Ποῦ βρίσκεται λοιπόν, ἡ λύση τοῦ προβλήματος γι' αὐτὴ τὴ μειονότητα τῶν «τυχερῶν» ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο τυχεροί; Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχολήθηκε πρόσφατα ἕνα συνέδριο ποὺ συνῆλθε στὴ Νίκαια τῆς Γαλλίας καὶ ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸ Σύνδεσμο γιὰ τὰ ἐξαιρετικὰ προικισμένα παιδιά. Οἱ εἰσηγήσεις ποὺ ἀκούστηκαν σ' αὐτὸ τὸ συνέδριο δὲν βοήθησαν τὰ ἐξαιρετικὰ προικισμένα παιδιὰ καὶ τοὺς γονεῖς τους, ποὺ παρακολούθησαν τὶς ἐργασίες του μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ἔβρισκαν μιὰ λύση στὰ προβλήματά τους. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ὑπερπροικισμένα παιδιὰ ἔφυγαν ἀπογοητευμένα, λέγοντας πὼς ἄκουσαν μόνο θεωρίες, ἀλλὰ τίποτα τὸ συγκεκριμένο. Προκάλεσαν ὅμως οἱ εἰσηγήσεις καὶ τὰ πορίσματα τοῦ συνεδρίου τῆς Νίκαιας δικαιολογημένες ἀνησυχίες στὴ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη.

Ἡ ἰδέα ποὺ κυριάρχησε στὸ συνέδριο, ποὺ ἀποτέλεσε τὴν ἀφετηρία πολλῶν συλλογισμῶν, συμπερασμάτων καὶ ὑποδείξεων, ἦταν πὼς τὰ ἐξαιρετικὰ προικισμένα παιδιὰ «σπαταλιοῦνται». Εἶναι σπατάλη πνευματικῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας νὰ στέλνεις αὐτὰ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑψηλὴ νοημοσύνη στὰ ἴδια σχολειὰ ὅπου φοιτοῦν τὰ «κανονικὰ» παιδιά. Χάνουν, ἁπλῶς, τὸ χρόνο τους καὶ ἡ κοινωνία χάνει τὸ κέρδος ποὺ θὰ εἶχε ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀξιοποίηση τῶν ἐξαιρετικῶν πνευματικῶν τους χαρισμάτων. Ἀπὸ τὴ βασικὴ αὐτὴ ἰδέα βγαίνει κατ' ἀνάγκην τὸ πρῶτο συμπέρασμα τὰ «ἐξαιρετικὰ σχολεῖα». Ἐκεῖ θὰ περιβάλλονται ἀπὸ παιδιὰ τῆς ἴδιας νοημοσύνης, ἐπομένως θὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνοῦν καὶ δὲν θὰ αἰσθάνονται ἀπομονωμένα. Θὰ ἔχουν δασκάλους εἰδικευμένους, ποὺ θὰ τὰ βοηθοῦν νὰ εἰσδύσουν τὸ ταχύτερο στὸν κόσμο τῶν γνώσεων, χωρὶς νὰ τρῶνε τὸν καιρό τους... καὶ τὰ νύχια τους ἀπὸ βαρεμάρα. Θὰ φτάνουν ταχύτερα στὶς ἀνώτατες σχολὲς καὶ θὰ προχωροῦν στὶς μεταπτυχιακὲς σπουδὲς τους καὶ στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, σὲ πανεπιστήμια καὶ ἐρευνητικὰ κέντρα ὑψηλῆς στάθμης εἰδικὰ φτιαγμένα γι' αὐτὰ τὰ ἐξαιρετικὰ μυαλά. Καὶ ἡ κοινωνία θ' ἀποκτᾶ αὐτομάτως τὴν πνευματικὴ «ἐλίτ» ποὺ, δικαιωματικά, θὰ παίζει ἡγετικὸ ρόλο. Ἡ ἡγεσία κάθε χώρας θὰ εἶναι, γιὰ κάθε γενιά, «δεδομένη» ἀπὸ τὴν ἀρχή: θὰ τὴν ἀποτελοῦν τὰ ἐξαιρετικὰ μυαλά, ποὺ πῆραν εἰδικὴ μόρφωση!

ΑΝΤΙΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ

Αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ὑποδείξεις ποὺ ἀκούστηκαν στὸ συνέδριο τῆς Νίκαιας ἀπ' ὅλους σχεδὸν τοὺς εἰσηγητὲς, ἀνησύχησαν τὴ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη. Γιὰ πολλοὺς λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι ἡ ἐπιλογὴ τῶν «ἐκλεκτῶν» γιὰ φοίτηση σὲ χωριστὰ σχολεῖα θὰ ὑποβαθμίσει τὴ γενικὴ στάθμη τῆς παιδείας, μιὰ ποὺ θὰ θὰ δημιουργηθοῦν δύο «γκέττο» ἕνα γιὰ τοὺς διαλεχτοὺς κι' ἕνα γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους.

Ἔτσι ποτὲ ἡ παιδεία δὲν θὰ γίνει αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἕνας χῶρος ἐλεύθερος ὅπου κάθε παιδὶ μπορεῖ νὰ προχωρεῖ ἀπεριόριστα ὡς ἐκεῖ ποὺ φτάνουν οἱ δυνατότητές του. Μὲ τὸ χωρισμό, τὸ γκέττο τῶν ἐκλεκτῶν θὰ λειτουργεῖ «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν» παρέχοντας τὶς ὕψηλότερες γνώσεις σὲ ὡρισμένους μόνο. Τὸ γκέττο τῶν «φυσιολογικῶν» παιδιῶν, ἀντίθετα, θὰ λειτουργεῖ μέσα σ' ἕνα κλίμα μεονεκτικότητας: τὰ παιδιὰ ποὺ φοιτοῦν ἐκεῖ θὰ ξέρουν πὼς δὲν χρειάζεται νὰ καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες, ἀφοῦ ἔτσι κι' ἀλλιῶς δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ γίνουν «ἡγεσία».

Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος μᾶς ὁδηγεῖ πίσω στὴν ἀντίληψη τῆς κοινωνίας τῆς χωρισμένης σὲ κάστες σύμφωνα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς νοημοσύνης καὶ τὴ στάθμη τῶν γνώσεων στὴν ὁποία μπορεῖ νὰ φτάσει καθένας ὅπως περίπου τὴν ἔχει ἐκθέσει ὁ Πλάτων στὴν «Πολιτεία» του. Καὶ δὲν θὰ μένει παρὰ νὰ καταφύγουμε καὶ στὸ «μύθο» ποὺ ἐπινοεῖ ὁ Πλάτων γιὰ νὰ πείσει τὸ λαὸ πὼς οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ τὸν κυβερνοῦν πὼς ἄλλοι ἄνθρωποι ἔχουν στὴ φυσικὴ τους σύσταση χρυσάφι, κι' αὐτοὶ θὰ γίνουν οἱ φιλόσοφοι — κυβερνῆτες, οἱ ἡγέτες, ἄλλοι ἔχουν στὴ σύστασή τους ἀσήμι, κι' αὐτοὶ πρέπει νὰ περιοριστοῦν στὸ ρόλο τῶν «φυλάκων» καὶ τῶν «ἐπικούρων». στὸ ρόλο τῶν τεχνικῶν ἢ τῶν μεσαίων διοικητικῶν στελεχῶν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι οἱ πολλοί, ἔχουν στὴ σύστασή τους εὐτελῆ σίδερο, γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ περιορίζονται στὶς βάναυσες, τὶς χειρωνακτικὲς ἢ τὶς χυδαῖα κερδοσκοπικὲς δουλειὲς καὶ